

Lausunto

03.01.2025

Asia: VN/34275/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta oikeusavun palkkioperusteista annetun valtioneuvoston asetuksen 6 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Hallitusohjelman kohdan 10.2 mukaan suomalaista oikeusvaltiota vahvistetaan ja oikeuspalvelujen saatavuutta parannetaan. Viimeksi mainitun todetaan tapahtuvan mm. oikeusavun saatavuutta parantamalla ja oikeusavun käyttöä sovittelussa edistämällä. Hallitusohjelman mukaan myös yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistetään.

Esitys ei johda oikeusavun saatavuuden parantamiseen eikä oikeusvaltion vahvistumiseen eikä esitys edistä ihmisten yhdenvertaisuutta tai tasa-arvoa. Päinvastoin, niiden yksityisten asianajajien ja muiden lakimiesten määrä, jotka hoitavat maksuttomia oikeudenkäyntejä palkkioasetusehdotuksen mukaisella 120 euroon tunnilta korotettavaksi esitetyllä palkkiolla, vähenee entisestään eivätkä oikeusapupalvelut ole tavoitellulla tavalla kaikkien saatavissa. Tämä korostuu erityisesti kasvukeskusten ulkopuolella, mutta vaikuttaa myös kasvukeskuksissa.

Tuntipalkkiossa kysymys ei ole asianajajan tai muun lakimiehen palkasta (jäljempänä puhutaan asianajajasta tarkoittaen sekä asianajajia että muita lakimiehiä).

Kysymys on palkkiosta, jolla asianajaja maksaa asianajotoimistonsa kaikki kulut. Kuluja ovat mm. toimintaa varten suoritetuista ostoista (asiakirjat, todistukset, viranomaismaksut ym.), henkilökunnan palkoista ja niiden sivukuluista, henkilövakuutuksista, työterveyshuollosta, henkilökunnan pakollisesta täydennyskoulutuksesta (ks. asianajajan kouluttautumisvelvollisuus), toimitiloista, toimitilojen ylläpidosta, koneista ja laitteista, ohjelmistoista, puhelin- ja datasiirtokuluista, muusta koulutuksesta, pakollisesta vastuuvakuuttamisesta, matkustamiskustannuksista, taloushallinnosta sekä muista toimiston ylläpitomenoista johtuvat menot. Asianajajan on lisäksi vastattava itse eläkkeestään ja siitä johtuvista YEL-maksuista, mikäli toimii yrittäjäasemassa.

Asianajajan ja tämän toimiston ainoa sallittu ammatillinen tulolähde on asianajotoiminnan palkkiot. Asianajajan toimiston, jota tämän on joka tapauksessa ylläpidettävä, ylläpitokulut kasvavat vähintään inflaation verran vuosittain. Kulujen osuus on vähintään noin 60-70 % esitetystä 120 € tuntipalkkiosta, mikäli toimistoa hoidetaan ammattimaisesti ja säännöksissä edellytetyllä tavalla.

Asianajotoiminta oikeusapuasioita hoitamalla ei ole ollut enää useisiin vuosiin taloudellisesti sillä tavoin kannattavaa, että ns. oikeusapujuttuja kannattaisi ottaa hoidettavakseen 110 €/h tuntiveloituksella ilman, että yhden asianajajan työmäärä muodostuu niin suureksi, että päivittäinen työaika ylittää 10-12 tuntia.

Kohtuullisena mittapuuna on pidettävä sitä, että asianajajan tulisi päästä jokseenkin samansuuruiseen bruttoansiotasoon samalla työajankäytöllä, johon käräjäoikeuden yhtä kokenut kärjäjätuomari tai syyttäjälaitoksen yhtä kokenut aluesyyttäjä pääsee samalla työajankäytöllä. Esitetyllä 120 euron tuntipalkkiolla asianajajan nettoansio jää huomattavasti jälkeen yhtä kokeneen kärjäjätuomarin tai aluesyyttäjän nettoansiosta vastaavalla työajan käytöllä. Näin siitäkin huolimatta, että asianajaja kantaa tyypillisesti yrittäjäriskin ja samalla siis riskin siitä, että hänellä on ylipäättään asiakkaita.

Vaikka kärjäjätuomarilla tai aluesyyttäjällä ei olekaan vastaavaa työaika kuin valtion virka- ja työehtosopimuksessa on todettu eli 7,25 h vuorokausittaista ja 36,25 h viikoittaista työaika, on keskimäärin 7,25 h työaika pidettävä mittapuuna sille työajalle, jolta kärjäjätuomari tai aluesyyttäjä saavat palkkansa.

Asianajaja ei voi tosiasiallisesti laskuttaa työajastaan tunti-tunnista muutoin kuin oikeudenkäyntien pääkäsitteilyistä.

Tyypillisesti asianajajan työhön käyttämästä ajasta enintään 50-60 % on laskutuskelpoista työaika. Muu osa työajasta kuluu sellaiseen asian selvittämiseen, yhteydenpitoon, toimiston yleishallintoon ja juoksevien asioiden hoitamiseen, matkustamiseen ja muihin toimintoihin, jolta asianajaja ei voi laskuttaa asiakastaan tai valtiota maksuttomien oikeudenkäyntien asioissa lainkaan. Ylipäänsä maksuttomien oikeudenkäyntien asioissa asianajajan saama kokonaispalkkio asian hoitamisesta on joka tapauksessa riippuvainen kussakin yksittäistapauksessa siitä, missä määrin ajankäyttöä hyväksytään tuomioistuimen ratkaisussa valtion varoista korvattavaksi.

Keskimäärin asianajaja voi edellä todetuin perustein laskuttaa noin 4 h työpäivässä, mikäli työpäivän pituus on 7,25 h. Tämä johtaa esitetyllä tuntipalkkiolla keskimäärin noin 480 euron päiväkohtaiseen palkkiolaskutukseen. Tästä määrästä vähintään keskimäärin 65 % menee sellaisenaan toimiston ylläpitämisestä johtuviin välttämättömiin kuluihin. Kun keskimääräisenä kuluprosenttina käytetään

65 %, jää laskennallisesta ja siis teoreettisesta päiväpalkkiosta käytettäväksi asianajajan palkkaan noin 168 euroa.

Työpäiviä on vuodessa noin 220 kpl sen jälkeen, kun keskimäärin 30 päivän vuosiloma on laskettu määrästä pois.

Edellä selostetuin perustein asianajaja pääsee maksuttoman oikeudenkäynnin esitetyllä tuntipalkkiolla noin 4 h työpäiväkohtaisella laskutuskelpoisella työajalla ja siis 7,25 h kokonaistyöajalla noin 36.960 euron bruttovuosiansioon. Tämä tarkoittaa noin 3.080 euron bruttokuukausiansiota. Se jää huomattavasti jälkeen käräjätuomarin tai aluesyyttäjän kuukausiansiosta. Lisäksi asianajotoimintaan liittyy tyypillisesti yrittäjäriski, jota työ- tai virkasuhteessa työskentelevällä ei ole.

Kun otetaan lisäksi huomioon se, että asianajajan on ”hankittava” itse asiakkaansa eikä asianajajalla useinkaan ole sellaista työtilannetta, että edes edellä kuvattu päiväkohtainen laskutuskelpoinen työaika olisi saavutettavissa 7,25 h työajalla, jäädään reaaliolanteessa edellä selostetusta bruttovuosiansiosta jälkeen.

Edellä selostettu ei tarkoita sitä, etteikö asianajajalla olisi mahdollisuutta kohtuullisempaan ansiotasoon maksuttomia oikeudenkäyntejä hoitamalla. Se kuitenkin edellyttää kohtuuttoman pitkiä työpäiviä, erittäin pitkälle menevää joustavuutta työskentelyaikoihin ja sitä, että vuosilomat jäävät monissa tapauksissa pitämättä. Tämä ei ole omiaan edistämään mitään yllä mainituista hallitusohjelman tavoitteista. Asianajajalla tulisi olla mahdollisuus kohtuulliseen ansiotasoon maksuttomia oikeudenkäyntejä hoitamalla tavanomainen työaika ja työnjärjestämiseen liittyvät seikat huomioiden. Näin ei nyt ole asian laita.

Kun oikeusavun palkkio on edellä todetusti jäänyt huomattavasti jälkeen mm. verrokkityötehtävissä mahdollistuvasta ansiotasosta, on asianajopalvelujen saatavuus sekä nykyisellä että esitetyllä tuntipalkkiolla vaarantunut. Yhä useampi asianajaja ei ota vastaan lainkaan asioita maksuttoman oikeudenkäynnin palkkiotaksalla hoidettavaksi. Se edellyttäisi joko työajan olennaista pidentämistä tai sitä, että asianajotoimintaa olisi harjoitettava reilusti suuremmissa toimistoissa kulurakenteen pienentämiseksi.

Suuremmissa toimistoissa työskentely ei ole tosiasiassa erityisesti pienemmillä paikkakunnilla, eli niillä paikkakunnilla, joilla oikeusavun saatavuus on muutoinkin vaarantunut tai lakannut kokonaan, mahdollista. Tämä johtuu osaltaan asianajajan esteettömyysvaatimuksesta. Asianajaja ei voi ottaa hoidettavaksi asiaa, jonka toisen osapuolen asiaa hoitaa samassa toimistossa työskentelevä toinen asianajaja. Mitä pienemmästä toimialueesta on kysymys, sitä enemmän esteellisyytilanteita sattuu ja sitä useammin - mikäli asianajajat työskentelisivät suuremmissa toimistoissa - asiakas ei saa

hankittua asianajajaa koti- tai lähipaikkakunnaltaan. Tämä oikeus jokaisella kuitenkin tulisi olla eikä muuta voida edellyttää.

Edellä sanotut seikat ovat johtaneet esimerkiksi toimistomme kohdalla siihen, että emme ota vastaan yksittäisiä harvalukuisia poikkeuksia lukuun ottamatta oikeusapuasioita lainkaan. Käsitykseni mukaan varsin monet jokseenkin yhtä kauan asianajotoimintaa harjoittaneet asianajajat ovat tehneet samansuuntaisia ratkaisuja nimenomaan siitä syystä, että julkisen oikeusavun palkkiotaksalla hoidettuna asianajotoiminta ei ole sillä tavoin kannattavaa, että se mahdollistaisi kohtuullisen ansiotason kohtuullisella työajalla.

Esitetty 120 euron tuntipalkkio ei ole kohtuullinen. Jos vuonna 1993 vahvistettua tuntipalkkiota olisi tarkistettu samalla tavoin kuin palkkoja on tarkastettu, tulisi palkkion olla vähintään 155 euroa tunnissa.

Oikeusaputoimistot eivät resursseillaan pysty hoitamaan kaikkia maksuttoman oikeudenkäynnin asioita. On selvää, että yksityisiä avustajia tarvitaan enenevässä määrin, mutta nykyinen tai ehdotettu palkkiotaso ei mahdollista palvelutason ja -verkoston ylläpitoa. Lisäksi on huomattava, että myös oikeusapuasioissa tarvitaan kokeneita, tiettyihin kysymyksiin erityisesti perehtyneitä asianajajia. On kohtuutonta ja hallitusohjelman vastaista olettaa, että esitetyllä palkkiotasolla myöskään kokeneemmat, erityisosaamista omaavat asianajajat olisivat käytettävissä vaativimpien rikosjuttujen asiamiehiksi. Tämä osaltaan vaarantaa yksilön oikeusturvaa eikä edesauta tasavertaisen puolustautumismahdollisuuden toteutumista. Esitetty palkkiotaso johtaa siihen, että sekä triviaaleissa että vaativissa rikosasioissa avustajina toimivat uransa alussa olevat asianajajat. Tämä ei olle myöskään hallitusohjelman tavoite.

Kunnioittaen,

Matti Pulkamo

asianajaja, Rovaniemi

Pulkamo Matti
Asianajotoimisto Pulkamo Oy